

O'ZBEKISTONNING RIVOJLANAYOTGAN IQTISODIYOTIDA TURIZM SOHASINING O'RNI VA AHAMIYATI

Xo'jamurodov Behruz,

Alfraganus universiteti Iqtisodiyot fakulteti

Jahon iqtisodiyoti yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqola O'zbekistonning rivojlanayotgan iqtisodiyotida turizm sohasining o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. Turizmning milliy daromadga qo'shgan hissasi, iqtisodiy o'sishga ta'siri va bandlikni ta'minlashdagi roli kabi jihatlar chuqur o'rganiladi. Shuningdek, O'zbekistonda turizm sektorini yanada rivojlantirish, uning raqobatbardoshligini oshirish va jahon turizm bozoridagi ulushini kengaytirish bo'yicha strategik taklif va tavsiyalar hamda amaliy mulohazalar bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *O'zbekiston, turizm, iqtisodiy rivojlanish, milliy daromad, bandlik, investitsiya, infratuzilma, raqobatbardoshlik, marketing, strategiya.*

Abstract: *This article analyzes the role and importance of the tourism sector in the developing economy of Uzbekistan. Aspects such as the contribution of tourism to national income, its impact on economic growth and its role in ensuring employment are studied in depth. Also, strategic proposals and recommendations and practical considerations are outlined for the further development of the tourism sector in Uzbekistan, increasing its competitiveness and expanding its share in the global tourism market.*

Keywords: *Uzbekistan, tourism, economic development, national income, employment, investment, infrastructure, competitiveness, marketing, strategy.*

Kirish. Turizm global miqyosda iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotning muhim drayveri sifatida e'tirof etiladi. Xususan, rivojlanayotgan mamlakatlarda turizm ko'pincha asosiy daromad manbai bo'lib xizmat qiladi (dunyo bo'yicha davlatlarning 83% uchun 5 ta asosiy daromad manbalaridan biri, 38% uchun esa asosiy daromad

manbai) [1]. Iqtisodiy globallashtirish va transmilliy aloqalarning kuchayishi turizm industriyasining jadal rivojlanishiga yanada turtki bo'lmoqda

O'zbekistonda ham iqtisodiy modernizatsiya va islohotlar natijasida turizm sohasining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Xizmat ko'rsatish sohasi, jumladan, turizm, iqtisodiyotning istiqbolli, resurslarni tejaydigan va jadal rivojlanayotgan yo'nalishi sifatida qaralmoqda. Bu soha yangi ish o'rinlarini yaratishda ham yetakchi o'rinni egallaydi. Rivojlangan mamlakatlarda xizmat ko'rsatish sektori YaIMning 70% dan ortig'ini tashkil etishi bejiz emas [2].

Tadqiqotning asosiy natijalari. "Turizm to'g'risida"gi O'RQ-549-son Qonunga ko'ra, turizm deganda jismoniy shaxsning doimiy yashash joyidan tashqarida sog'lomlashtirish, ma'rifiy, professional yoki boshqa maqsadlarda vaqtinchalik (bir yildan oshmagan muddatga) bo'lish va bu davrda haq evaziga mehnat faoliyati bilan shug'ullanmaslik tushuniladi [2]. Ushbu ta'rif turizmning asosiy xususiyatlarini - vaqtinchaliklik, maqsadlilik va daromad olish maqsadida ishlamaslikni - aniq ifodalaydi.

Milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va bozor munosabatlariga o'tish jarayonida turizm sohasini rivojlantirish va isloh qilish strategik ahamiyat kasb etadi. Prezident Sh. Mirziyoyev tashabbusi bilan qabul qilingan 2022-2026-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Taraqqiyot Strategiyasi va "O'zbekiston-2030" strategiyasi[3] turizm sohasining transformatsiyasi uchun keng imkoniyatlar yaratdi. Ushbu hujjatlar turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, marketing va reklama faoliyatini kuchaytirish, investitsion muhitni yaxshilash kabi ustuvor yo'nalishlarni belgilab berdi.

Mustaqillik yillarida O'zbekistonning ichki va tashqi turizm sektorida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Xususan, mamlakatga tashrif buyuruvchi xorijiy turistlar soni yildan-yilga ortib bormoqda. Bu esa nafaqat iqtisodiy manfaatlarga, balki xalqaro hamkorlik va madaniy almashinuvning rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Hukumat turizmni yuqori o'sish potensialiga ega soha sifatida baholaydi. O'zbekistonning boy madaniy-tarixiy merosi, tabiiy go'zalliklari va xalq

hunarmandchiligi xorijiy sayyohlarni jalb qilish uchun mustahkam zamin yaratadi. Hukumat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar, jumladan, viza rejimini liberallashtirish, transport infratuzilmasini rivojlantirish va turistik xizmatlar sifatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar, sohaning jadal rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Samarqand shahrida bo'lib o'tgan BMT Jahon Turizm Tashkiloti Bosh Assambleyasining 25-sessiyasi[4] O'zbekistonning jahon turizm xaritasidagi o'rnini mustahkamlashga qaratilgan sa'y-harakatlarning yorqin ifodasidir.

O'zbekiston Hukumati turizm sohasini rivojlantirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, ko'plab davlatlar fuqarolari uchun elektron viza rejimining joriy etilishi xorijiy sayyohlar oqimini sezilarli darajada oshirish imkonini berdi. Turistik infratuzilmani rivojlantirish maqsadida hukumat tomonidan mehmonxona biznesini qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2025-yilga kelib mehmonxona xonalari sonini 20,200 tadan (2018-yil) 64,000 tagacha oshirish rejalashtirilgan. Bu borada kamida 50 ta xonadan iborat uch va to'rt yulduzli mehmonxonalar qurilishiga subsidiyalar ajratilishi muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-iyuldagi farmoni bilan xalqaro mehmonxona brendlari franshizalari uchun qo'shimcha imtiyozlar berildi. Ushbu farmonga ko'ra, uch, to'rt va besh yulduzli mehmonxonalar qurish va royalti to'lovlari uchun subsidiyalar 2026-yil oxirigacha uzaytirildi. Mazkur farmonda shuningdek, turizm sektorini rivojlantirishga qaratilgan umumiy qiymati 630.1 million dollarlik investitsiya loyihalari ro'yxati ham keltirilgan. Ushbu loyihalar turistik infratuzilmani modernizatsiya qilish, yangi turistik yo'nalishlarni yaratish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va sohaning investitsiyaviy jozibadorligini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

1-rasm. O'zbekistonga tashrif buyurgan sayyohlar soni.(mln)⁴.

Turizm mikroiqtisodiy va makroiqtisodiy darajalarda daromad generatsiyasining muhim mexanizmi bo'lib xizmat qiladi. Bu soha yangi ish o'rinlarini yaratish, infratuzilmani rivojlantirish (yo'llar, mehmonxonalar qurish), transport vositalari ishlab chiqarishni rag'batlantirish, xalq hunarmandchiligi va milliy madaniyatni saqlashga katta hissa qo'shadi.

O'zbekistonda turizm sohasining jadal rivojlanishi natijasida mamlakatga tashrif buyuruvchi xorijiy sayyohlar soni ortib bormoqda. Ichki turizm ham rivojlanishda. Bu esa davlatga valyuta tushumlarining ko'payishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga va iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Jahon sayyohlik tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilning yanvar-sentabr oylarida global miqyosda 975 million xalqaro turistik sayohatlar amalga oshirilgan, bu 2022-yilning shu davriga nisbatan 38% o'sishni anglatadi. Biroq, bu ko'rsatkich hali ham 2019-yilgi pandemiyadan oldingi darajadan 13% past [11]. (1-rasm)da ko'rsatilganidek, 2023-yilda O'zbekistonga 6,6 million sayyoh tashrif buyurdi, bu prognoz qilingan 7 milliondan biroz kam. 2019-2022-yillarda COVID-19 pandemiyasi tufayli sayyohlar oqimi sezilarli darajada kamaygan edi. 2023-yilning dastlabki 9 oyida O'zbekiston turizm sohasidan 1,72 milliard dollar daromad oldi. Bu esa qo'shni davlatlarning ham e'tiborini tortmoqda. Saudiya Arabistoni gazetalarining yozishicha, O'zbekistonga kelayotgan sayyohlarning o'rtacha qolish muddati 4-5 kungacha oshgan, bu 2019-yilga nisbatan 1,5 barobar ko'p. 2017-yilda har bir xorijiy sayyoh o'rtacha 197 dollar sarflagan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 400 dollarga yetdi. Turizmni rivojlantirish va aholi farovonligini oshirish maqsadida qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Prezident Sh. Mirziyoyev 2024-yil

16-iyulda hududlarda turizm infratuzilmasini yaxshilash va xorijiy sayyohlar oqimini ko'paytirishga qaratilgan loyihalar taqdimoti bilan tanishdi. Turizm tashkilotlarini qo'llab-quvvatlash uchun "Tiklanish va taraqqiyot" jamg'armasidan 50 million dollarlik kredit liniyasi ochildi. Kreditlar milliy valyutada, yillik 17% stavka bilan, 2 yillik imtiyozli davr va 10 yil muddatga beriladi. Yuqori salohiyatli hududlarda master-rejalar asosida turistik maskanlar barpo etiladi. Bu hududlarning infratuzilmasini rivojlantirish uchun 2023-yilda davlat byudjetidan 100 milliard so'm ajratildi va qo'shimcha ravishda har bir hududga 50 million dollar investitsiya jalb qilinishi rejalashtirilgan.

Samarqand, Buxoro, Shahrisabz kabi mashhur turistik shaharlarda turistik zonalarni kengaytirish va mehmonxonalar sonini ko'paytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Samarqandda 2023-yil avgust oyida ochilgan "Buyuk Ipak Yo'li" xalqaro turistik markazi bunga yorqin misol bo'la oladi. Ushbu markaz sakkizta mehmonxona, konferensiya markazi, "Mangu Shahar" majmuasi, amfiteatr va boshqa obyektlarni o'z ichiga oladi va yiliga 2 million turistga xizmat ko'rsatish quvvatiga ega. 2021-yil 15-mart holatiga ko'ra, fuqarolari uchun O'zbekiston Respublikasida vizasiz rejim joriy qilingan mamlakatlar soni 90 tani tashkil qiladi[12].

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda turizm sohasini xalqaro standartlarga muvofiq rivojlantirishda xususiy sektorning roli tobora ortib bormoqda. 740 dan ortiq kichik va o'rta biznes subyektlari hamda 60 ga yaqin xususiy turistik korxonalarning faoliyati, yangi turistik mahsulotlar va xizmatlarning taklif etilayotgani, mavjud turizm resurslaridan samarali foydalanish borasidagi tashabbuslar sohaning diversifikatsiyalashuvi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. O'zbekistonning turli mintaqalari o'ziga xos turistik salohiyatga ega bo'lib, turistlarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Toshkent, Samarqand, Xiva, Buxoro, Farg'ona vodiysi kabi hududlar o'zining noyob turistik mahsulotlari bilan ajralib turadi va katta iqtisodiy potensialga ega. Turizmning rivojlanishi boshqa sohalarining, jumladan, transport, mehmonxona biznesi, umumiy ovqatlanish va hunarmandchilikning rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu esa, o'z navbatida, mamlakatning iqtisodiy o'sishi va bandlik darajasini oshirishga hissa

qo'shadi. Milliy turizmning rivojlanishi O'zbekistonning xalqaro turistik bozordagi mavqeini mustahkamlashga va mamlakatning ijobiy imijini shakllantirishga xizmat qiladi. Mamlakatda mavjud bo'lgan siyosiy barqarorlik, xalqning mehmondo'stligi va boy madaniy meros xorijiy turistlarni jalb qilishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Yuqorida keltirilganlarni inobatga olgan holda, milliy turizmning kelgusida O'zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmoqlaridan biriga aylanishi va mamlakatning barqaror rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shishi kutilmoqda. Bunda, turistik infratuzilmani yanada rivojlantirish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, marketing va reklama faoliyatini kuchaytirish, shuningdek, sohaga investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha izchil chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

Tagaev B.E. O'zbekiston iqtisodiyoti. Darslik. "Ma'rifat" nashriyoti, Toshkent, 2023. 140-bet

Amonboyev M., Abidova D.I., Jurayeva N.A. Turizm iqtisodiyoti va menejmenti. O'quv qo'llanma. -T.: "IQTISODIYOT", 2019. -114 bet.

<https://www.uzbekistan.org.ua/uz/yangiliklar/7108>

World Tourism Barometer: November 2023 | UN Tourism (unwto-ap.org). 5.

<https://tourcentralasia.com/uzbekistan>

<https://mize.tech/blog/sustainable-tourism>

Vokhidova M. Business Efficiency Ratio in Uzbekistan According To Doing Business // International Journal of Research. – 2017. – T. 4. – №. 2. – C. 175–179.

Brida, J.G., & Pulina, M. (2010). "Tourism-led Growth Hypothesis: A Review of the Literature." Tourism Management, 31(1), 37–44.

Baum, T., & Hai, N.T.T. (2020). "Hospitality, Tourism, Human Rights, and the Impact of COVID-19." International Journal of Contemporary Hospitality Management, 32(10), 3197–3218.

United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2019). "Tourism for Sustainable Development Goals." UNWTO Report.

Sequeira, T.N., & Campos, C. (2007). "International Tourism and Economic Growth: A Panel Data Approach." The Economic Bulletin, 23(2).

<https://yuz.uz/uz/news/ozbekistonda-viza-rejimini-soddalashtirilishi-turizm-sohasi-oldida-misli-korilmagan-imkoniyatlarni-ochdi>